

Біорізноманіття та його збереження

Література

1. *Воронцов А.И.* Лесозащита / А.И. Воронцов, И.Г. Семенкова // . – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Агропромиздат, 1988. – 336 с.
2. *Завада М.М.* Лісова ентомологія / М.М. Завада // . – Київ.: КВЦ, 2007. – 260 с.
3. *Плавильщиков Н.Н.* Определитель насекомых беспозвоночных / Н.Н. Плавильщиков // . – М.: "Топикал", 1994. - 214 с.
4. *Фасулати К.К.* Полевое изучение наземных беспозвоночных / К.К. Фасулати // Изд. 2. Учебное пособие для университетов. М.: Высшая школа, 1971. – 424 с.

УДК 581.543:581.14:502.72

ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОЛОГІЇ *DICTAMNUS ALBUS* L. У ПРИРОДНОМУ ЗАПОВІДНИКУ "МЕДОБОРИ"

Козира Л.Я.

Природний заповідник "Медобори"

E-mail: medobory@gus.tr.ukrtel.net

Одним з основних напрямків біоекологічних досліджень рідкісних червонокнижних видів рослин є вивчення особливостей сезонного ритму розвитку та тривалості їх життєвого періоду.

Dictamnus albus L. є одним із таких видів, вивченню фенології та стану популяції якого приділяється особлива увага у природному заповіднику "Медобори". Тут знаходиться один із найчисельніших його локалітетів в Україні. Вид представлений двома ценопопуляціями: дуже малочисельною на II та III Городницьких товтрах (окол. с. Городниця Підволочиського району) і доволі чисельною на г. Гострій (окол. с. Вікно Гусятинського району) [1].

Дослідження фенології *D. albus* L. в межах його природного поширення на г.Гострій до створення заповідника не проводилися. Регулярні спостереження розпочалися з 1993 року., згідно до вимог методичного посібника Філонова К.П., Нухимовської Ю.Д. [3], а з 2003 р. – Андрієнко Т.Л. [2].

Біорізноманіття та його збереження

Відповідно до них, дослідження проводилися через кожні 7 днів протягом вегетаційного періоду. Фіксувалися: початок вегетації (початок весняного відростання), початок цвітіння (поява кількох перших розкритих квіток), масове цвітіння (розквітло більше як 50% з наявних бутонів), кінець цвітіння (відцвітання останніх квіток), початок плодоношення (початок формування плодів), кінець плодоношення (повне висипання насіння), кінець вегетації (відмирання пагонів).

Проведений за останні 15 років аналіз фенодат показав, що у *D. albus* L. середня дата початку вегетації – 13 квітня, а його кінця – 9 жовтня. Початок цвітіння в середньому настає 15 травня, масове – 24 травня, кінець – 12 червня. Різниця між середніми фенодатами початку і масового цвітіння складає 9 днів, а середній багаторічний цикл тривав 28 днів. Тривалість цвітіння в різні роки коливається в межах 22-36 днів, тому цей вид можна віднести до групи довгоквітучих. Середній термін початку плодоношення – 6 червня, а кінця – 18 липня. Тривалість періоду плодоношення - 21- 65 днів. За тривалістю дозрівання насіння *D. albus* L. належить до групи довгодозріваючих рослин, а за періодом вегетації в цілому – до триваловегетуючих, оскільки в різні роки спостережень його тривалість була від 132 до 204 дні.

За результатами багаторічних спостережень встановлено, що початок вегетації *D. albus* L. здебільшого припадає на квітень. Проте, у 2016-2017 роках вид почав вегетувати ще 23.03, що пов'язано із надмірно теплими I та II декадами місяця та раннім початком весни, а у 1996 р. лише – 30.04, коли була затяжна зима та сніговий покрив пролежав до середини квітня. Найраніша дата початку цвітіння – 5.05.1997 р., що викликано досить ранньою весною та доволі високими температурними показниками II та початку III декади квітня, а найпізніша – 22.05.2014 р. через надмірно прохолодні I та II декади травня; аналогічно – масового цвітіння – 13.05.1997, 2000рр. та 3.06.2008 р. Кінець цвітіння найшвидше фіксувався 5.06.2003, 2012рр., коли максимальні температурні показники початку I декади місяця були надмірно високими, що призвело до швидкого відцвітання виду, а найпізніше – 22.06.2006 р., через пізню весну та холодні і дощові I та II декади червня. Середня дата початку плодоношення - 6.06.

Біорізноманіття та його збереження

Найраніший початок формування плодів зафіксовано 2.06.2017 р. Це сталося через високі температурні показники III декади травня, що призвело до раннього початку відцвітання перших квіток. Найпізніше – 3.07.2006 р., що пов'язано з досить прохолодними та дощовими II та III декадами червня, а також пізнім закінченням цвітіння. Кінець плодоношення припадає на 18.07. Найшвидше *D. albus* L. закінчив плодоносити 8.07.2003, 2011 рр., що викликано раннім дозріванням та висипанням насіння, а найпізніше – 31.07.2017р. Початок випадання рослин в середньому припадає на 8.08. У 2011 та у 2017 роках, через надмірно сухі I та II декади липня, вид почав випадати ще 20.07, а у 2004 р., у зв'язку з тим, що кінець літа та початок осені були помірно теплими та вологими – 28.09. Найшвидший кінець вегетації був 22.09.2005 р., що пов'язано із надмірно посушливими кінцем серпня та I і II декадами вересня, а найпізніший – 24.10. 2013 р., коли рослини залишалися зеленими ще на початку першої декади жовтня і масово почали жовтіти та випадати лише в результаті заморозків на початку II декади.

Таким чином, тривалість фенофаз *D. albus* L. прямо залежить від погодних умов сезонів і тому не є однаковою в різні роки спостережень. Крім того, значний вплив на це мають наявність вологи у ґрунті та різкі коливання температурного режиму, що призводять до передчасного та прискореного проходження та завершення фенофаз.

Література

1. *Козира Л.Я.* Баранчук Г.І.Оліяр Г.І. Сучасний стан популяції *Dictamnus albus* L. у природному заповіднику "Медобори" // Рідкісні рослини і гриби України та прилеглих територій: реалізація природоохоронних стратегій. Матеріали IV міжнародної конференції (Київ, 16-20 травня). – Київ: друкарня ФОП Паливода А.В., 2016. – С. 85-88.
2. *Програма* Літопису природи для заповідників та національних парків: методичний посібник / [Андрієнко Т.Л. Попович С.Ю.Парчук Г.В. та ін.]; під ред. д-ра біол. наук, проф.Т.Л.Андрієнко. – Київ: Академперіодика, 2002. – 103с.

3. *Филонова К.П., Нухимовская Ю.Д.* *Летопись природы в заповедниках СССР: методическое пособие.*//Филонова К.П., Нухимовская Ю.Д. – Москва: Наука, 1990. – С.108-113.

УДК 595.7 : 591.9:[712/2(477.82)

**ЕНТОМОФАУНА УРОЧИЩА ПАПИКИ
НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНИЧОГО ПАРКУ
«ЦУМАНСЬКА ПУЩА»**

Ляса З.С.

Рівненський державний гуманітарний університет
E-mail: zlyasa@ukr.net

Постановка проблеми. Цуманська пуща - національний природний парк в Україні. Розташований у межах Ківерцівського району Волинської області, на території однойменного лісового масиву поблизу смт Цумань, в межиріччі Стиру та Горині [1].

У Південній смузі Цуманської пущі знаходиться урочище Папики. Нами було проведено дослідження ентомофауни цього урочища. Дана група тварин є найпоширенішою на Землі. Відомо більше 1 мільйона видів комах, проте системних спостережень за популяцією ентомофауни даного урочища не проводилось. В сучасній літературі можна знайти лише фрагментарні дослідження, науковців минулого століття стосовно опису ентомофауни територій, що знаходяться поруч нашого об'єкту досліджень [5].

Саме тому, обрана нами тема, є актуальною та має науковий та краснавчий характер [2, 3.]

Мета роботи є дослідження видового різноманіття ентомофауни урочища «Папики».

Методи та об'єкти дослідження. Виконуючи завдання ми використовували загальноприйняті в ентомології методи досліджень, які є досить різноманітними [4]. Зокрема, ми застосовували метод прямого спостереження (маршрутний), порівняльний, облік і аналіз населення окремо взятої рослини, статистичний та за допомогою ентомологічного сачка.

Результати дослідження та їх обговорення. В ході нашого